

Skarpt nyt om demokrati

Rune Lykkeberg: Alle har ret. Demokrati som princip og problem, 2012, Gyldendal, 371 sider, 299,95 kr.

Fire år efter den anmelderroste *Kampen om sandhederne. Det kulturelle borgerskabs storhed og fald*, der med ét slag gjorde forfatteren til en meget anerkendt intellektuel stemme i den danske offentlighed, kom så i efteråret den af mange ventede anden bog fra Rune Lykkebergs hånd. Som bogens titel antyder, tager den tematisk tråden op, hvor *Kampen om sandhederne* slap. For hvor hans første bog omhandlede udviklingen i de klassebestemte livsanskuelsesmæssige og demokratiske konflikter i de sidste cirka 60 års dansk kultur, er den nye bogs empiriske grundlag også den danske demokratiske kultur, men denne gang er ærindet at zoome ud og mere principielt tydeliggøre de konflikter, demokratiet som livsform generelt indebærer.

Bogens afsæt er iagttagelsen af en spænding i vores hver-

dagslige omgang med demokratiet: På den ene side hylder vi det som absolut værdi og verdenshistoriens endemål – men på den anden side er livet i demokratiet reelt fyldt med problemer, konflikter og ubehag. Fx er det bogens Fukuyama- og Nietzsche-inspirerede påstand, at det demokratiske menneske keder sig, og at ingen gider være det storhedsforladte demokratiske menneske, der middelmådigt overholder demokratiets spilleregler. Videre påpeger bogen, at der er grænser for demokratiets omfang og kvaliteter: Sandheden er ikke demokratisk, parforholdet kan ikke være genemdemokratisk, kunsten er ikke demokratisk, demokratiet rummer elementer af monarki og aristokrati. På mange områder af livet bestemmer alle ikke. Til daglig opleves demokrati således slet ikke som løsningen på alt, men nok så meget som et konfliktfyldt fænomen. Vi må besinde os på, at ikke alt i et demokrati er eller bør være demokratisk, understreger Lykkeberg. Hans projekt er grundlæggende grænsedragende. Bogens ene af to bærende teser er

således, at demokratiet i praksis har upåagtede begrænsninger, fordi vi teoretisk kun har blik for demokrati som styreform og ikke for demokratiets kulturelle, eksistentielle og mellem menneskelige side. Bogens anden hovedtese er ekstra kritisk: Gennemgående angribes de såkaldt dannede, som på den ene side forsvare demokratiet, mens de på den anden betragter de såkaldt udannede som for dumme til at træffe gode politiske beslutninger.

Gennem seks kapitler og et efterskrift begrundes Lykkebergs to teser ved at fremlæse disse konflikter og indirekte demokratikritikker. Ligesom i *Kampen om sandhederne* gør han dette ved at anvende en art kvalitativ metode i form af æstetiske kilder – skønlitteratur, film, popsange – som skal illustrere konflikterne. Æstetikken indeholder ifølge Lykkeberg megen erkendelseskraft: ”For en politologisk analyse kan 1000 menneskers præferencer og adfærd udtømmes i en statistik, i en roman kan et enkelt menneskes tanker, begær og vaner ikke afklares på 1000 sider.” Metodisk kombinerer Lykkebergs analyser og forklaringer al æstetikken med solide mængder filosofisk,

sociologisk og politologisk teori.

Bogen er en intellektuel præstation af de store og sjældne. Den udmærker sig på en række måder, der også gælder hans første bog. Den er særdeles vel-skrevet, original, analytisk skarp, med en sjælden evne til at se sammenhænge, andre ikke ser, og teoretisk og æstetisk velinformeret. Yderst smidigt og to the point inddrages teoretiske værker belysende og begrunnende. Og nok beviser al æstetikken ikke rigtig noget, men den viser effektivt, hvad der ikke rigtig kan bevises. De fintmærkende parafraserende-fortolkende litteraturgennemgange anskueliggør effektivt. Det vidste særligt Løgstrup i filosofien, og i debatbogsgenren kan man vel tale om en særlig lykkebergske metode. Dertil kommer rækken af gode begrebsdannelser og rækken af selvstændige, gode pointer – der er særdeles kort mellem snapsene hos Lykkeberg – der belyser demokratiet som livsform. Fx en analyse af Blixens komplicerede fortælling ”Syndfloden over Norderney”, som mig bekendt kun en enkelt gang tidligere er fortolket så heltekstligt meningsgivende, en analyse af *Klown*, eksistentielt vedkommende refleksioner over det demokratiske menne-

skes problemer med parforhold og døden og vidende, originale udfoldelser af Holbergs, Kierkegaards, Brandes', Blixens og Løgstrups demokratikritikker (om end hans forståelse af Blixens skæbnebegreb som entydigt metafysisk er skæv: Der er ikke en Gud hos Blixen, som definerer vores livs mål; skæbne betyder snarest "livsforløb") – plus kritikker af Brandes', Blixens og Løgstrups kritikker, der ifølge Lykkeberg overser, at demokratiet fint kan rumme sin egen kritik. Også bogens kapitel seks skal fremhæves, da det leverer et interessant svar på det spørgsmål, som Lykkebergs første bog om kulturradikalismens formynderiske dimension inddrog, nemlig spørgsmålet om, om det er muligt at belære et andet menneske om det gode liv uden at virke provokerende? Kan man så at sige tale moral uden at moralisere? Ja, svarer Lykkeberg nu. Kunsten er at kunne skabe en verden imellem sig, alle er rettet mod. Kun da kan en magt-relation fælles opleves som en frigørende og saglig relation.

Lykkebergs bærende greb og måde at få omtalte spænding i vores omgang med demokratiet i stand på er ved simpelthen at omdefinere demokratibegrebet.

I politologien handler demokrati-begrebet oftest om institutioner og formelle forhold: Er der i en stat frie og fair valg, liberale normer, borgerrettigheder og retsstat? Lykkeberg ser sociologisk inspireret i stedet demokrati som interaktion – som en mellemmenneskelig relation: Demokrati handler om magt mellem mennesker og er et princip, der foreskriver, at man ikke skal lade sig bestemme over af nogen, man ikke anerkender. Konsekvensen er, at meget bliver til demokrati hos Lykkeberg. Eksempler: Pontoppidans *Lykke-Per* handler om "demokratisk frigørelse", "kvalitet er et udemokratisk begreb" og i afsnittet "Demokratiske patologier" (s. 327 f.) bliver demokrati synonymt med sociologiens standartbegreb om "individualisering". Dette begrebsudvidende greb åbner for mange nye erkendelser, men man kan også sige, at bogen enten delvist handler om noget andet end demokrati, eller at grebet udvander demokratibegrebet og argumentatorisk fungerer som en lidt uvidenskabelig understøttelse af tesen om demokrati som praktisk problem. Den logiske konsekvens af grebet er jo, at der kan være demokrati i diktaturer. Køber vi ikke

bogens mikrosociologiske begrebsforandring, men betragter demokrati som en særlig politisk orden – en styreform – og som overindividuelle institutioner frem for en magtrelation mellem personer, behøver vi heller ikke købe bogens tese fuldt ud. Dog: Man må, ikke mindst, vurdere et træ på dets frugter – og alt i alt retfærdiggør bogens mange nye indsigter bogens definatoriske greb.

Man kan diskutere, hvilke krav om dokumentation og nuancerings man med rimelighed kan stille til en art debatbog, men endnu et diskutabelt træk ved bogen er nuanceringsgraden. Enkelte steder får Lykkeberg gennem et polemisk ordvalg og lidt hurtige slutninger sin argumentation for de to hovedteser til at gå op. For det første hedder det således med en bastant dikotomi-retorik bogen igennem, at nogle ”dannede” over én kam ser de ”udannede” som intet mindre end ”dumme”, ”uansvarlige” etc. Endvidere postulerer Lykkeberg, at direkte demokrati, som muliggør de ”udannedes” større medbestemmelse, er blevet et skældsord. Herimod kan man indvende, at vores mest prominente demokratiteoretiker, Mogens Herman Hansen, faktisk omtaler

direkte demokrati som ”den bedste form for demokrati” (2010: 110 f.) og mener, at vi bør ”genindføre i hvert fald en form for direkte demokrati” (1993: 11). Også den prominente demokratiteoretiker Palle Svensson (2003) ønsker mere direkte demokrati i form af flere folkeafstemninger.

For det tredje bliver Henrik Jensen kulturkritik lidt for hurtigt gjort intet mindre end ”latenterlig”. Og hvorfor er Jan Lindhardts kulturkritiske ord om, at ”Man er ikke længere indsvøbt i et alment univers, der sætter mål og mening for tilværelsen”, der ifølge Lykkeberg implicerer, at der ”for Lindhardt er en modsætning mellem et ’alment univers’ og det ’suveræne selv” (s. 181), så forkerte, når Lykkeberg et andet sted i bogen selv er kritisk bevidst om ”det fuldstændigt demokratiske selv, som er overladt til sig selv og sin egen ubestemthed” (s. 207) og om, at der i demokratiet ikke er ”en autoritet mellem mennesker, som de kan orientere sig i forhold til.” (s. 117)? Ligesom en fin kritik af *Kampen om sandhederne* fremsat af litteraten Lasse Horne Kjældgaard gik på, om ikke dén bog overgjorde kulturradikalismens dominans, kan man således sige, at spids-

formuleringerne i Lykkebergs nye bog vinder i dagsorden-sættende kraft, hvad de taber i sandhedsværdi. Disse indvendinger skal dog ikke skygges for, at Lykkeberg fortjener stor ros for at have skrevet en bog, som cementerer hans position som en langt mere indsigtfuld kommentator end de fleste andre, og som for alvor gør os klogere og hæver den offentlige samtale niveau. Jeg glæder mig allerede til hans tredje bog – til fortsættelsen på et ekstraordinært interessant forfatterskab.

Jan Maintz Hansen

Uvederhæftig psykoanalyse

Finn Spangsberg Storgaard: Offerrøllens betydning for autoritet og frihed. Institut for kultur og identitet, Roskilde Universitet, 2012, 368 sider, 199 kr. (paperback), 299 kr. (indbunden).

Ifølge Finn Spangsberg Storgaards doktorafhandling *Offerrøllens betydning for autoritet og frihed* (forsvaret 26. juni 2012 på RUC) er det *kun* ved indsigten i dine egne personlige motiver til videnskabelighed, at du kan undgå sygelige fortrængninger!

Med andre ord er *selvindsig* afgørende for, at søgen efter mening og sandhed, i såvel videnskab som i kunst og kærlighed, skal have en chance for at finde sit troværdige fundament; og da dette fundament er afgørende for at skabe kontinuitet og ordentlige livsforhold for mennesker, ja, så må enhver med respekt for videnskab, kunst og kærlighed først og fremmest efterspørge: Hvad er mine personlige motiver til en videnskabelig undersøgelse?

Som det imidlertid vil fremgå, viser Finn Spangsberg Storgaards doktorafhandling sig så præget af religions- og kvindefravær, og desuden uhjælpeligt fastlåst i 70'ernes opgør med studenteroprøret, at der er betydelige blinde vinkler for forfatterens egne motiver til videnskabelig undersøgelse.

Finn Spangsberg Storgaard, som er praktiserende psykoanalytiker (samt litterat og psykolog, herefter FSS), viser i sin undersøgelse, at "en fremherskende tendens i vores vestlige kultur til at frigørelsesprocesser, ofte i form af revolutionerende kulturkampe, underdrejes til selvundertrykkelse og ofring af andre". Undersøgelsen tager sit udgangspunkt i FSS' syn på fem af vor kulturs betydnings-